15e jaargang nr. 4 december 2006

DE BILTSE GRIFT

TIJDSCHRIFT VAN HISTORISCHE KRING D'OUDE SCHOOL
Opgericht maart 1992

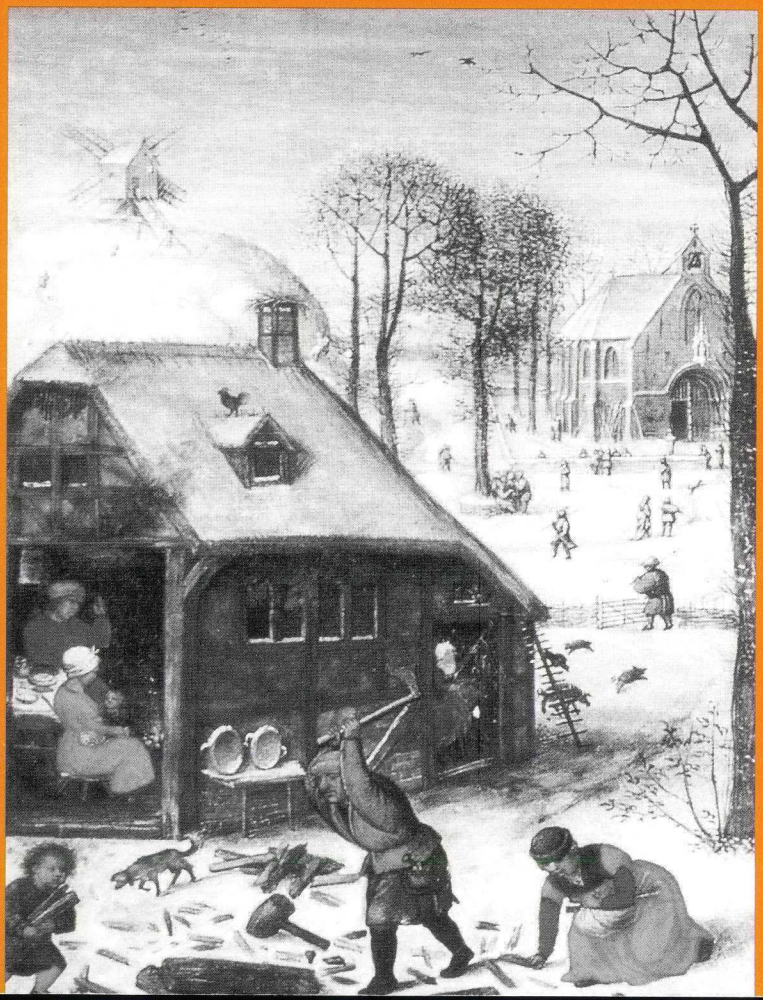

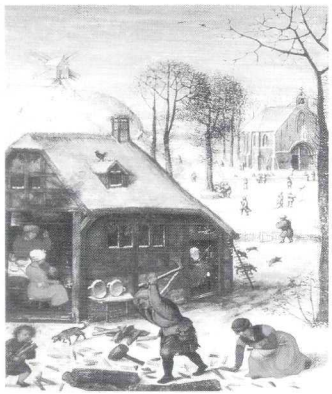

Bij de foto op de omslag:

Januari door de Brugse miniaturist Simon Bening († 1561). Brandhout maken, kind bakeren; (koren)wipmolen, koe, pluimvee, scharrelvarkens, ooievaarsnest, enz.
Bayerische Staatsbibliothek, München

INHOUD

Van de redactie 97
Willem de Zwijger en De Bilt, Hoge bemoeienis met Biltse zaken - *Dr. Anne Doedens* 98
Kent u de gemeente goed? - *Ard Barendsen* 104
De Leyen deel 4 - *Lies Haan-Beerends* 105
Wie kan ons iets vertellen over het Silhouet 118
Huisnamen 15, Een wereld vol verrassingen - *Hans de Groot* 119

Van de redactie

Het eerste artikel *Willem de Zwijger en De Bilt: hoge bemoeienis met Biltse zaken* van Anne Doedens, gaat in op de invloed van de toenmalige stadhouder van Holland en Utrecht (van 1562-1566) op de Biltse zaken. Dit is opmerkelijk, daar gemeenten in die tijd - in feite tot de Bataafse Republiek - een zeer grote zelfstandigheid bezaten. Willem van Oranje houdt zich bezig met de benoeming van een nieuwe abt voor Oostbroek, de gevangenschap van de Biltenaar Alphert Ruys en over illegale bomenkap bij en in de omgeving van de abdij. Van de laatste bemoeienis is een brief bewaard gebleven die in transcriptie wordt afgedrukt.
In *De Leyen, aflevering 4* verhaalt Lies Haan van de verdere plannen met deze wijk in de jaren 70. In de terminologie van het gemeentebestuur: „ een verdere realisering van het plan De Leyen tot een uitgangspunt van beleid te maken." Lies merkt aan het eind over de beraadslagingen in de gemeenteraad van 3 mei 1973 op: „Het was al met al een erg lange zitting geworden. Ook tijdens de raadsvergadering van 27 juni 1974, waarin de raad een beslissing moest nemen betreffende het bestemmingsplan De Leyen, werd er langdurig van gedachten gewisseld. Nog langer zou het duren voordat er officieel goedkeuring werd verleend aan bedoeld bestemmingsplan."
Het derde artikel *Huisnamen 15* van Hans de Groot gaat over Hasebroeklaan 43, Laurillardlaan 30, een huis in de De Hooghlaan en Bilderdijklaan 58. Hoewel Hans zijn reeks *Huisnamen* noemt, gaat zijn artikel in feite over de mensen achter de huisnamen en de familiegeschiedenis in donkere en lichte tijden. Zo wordt gememoreerd dat het gebied, waar nu het project „De drie dichters" wordt uitgevoerd (de bouw van 8 villa's), de Bilderdijklaan, Hasebroeklaan en Tollenslaan, in de Tweede Wereldoorlog in het Duitse Sperrgebiet lag.
Deze keer wegens ruimtegebrek geen Monument. Wel *Kent u de gemeente goed* en een vraag over een silhouet dat in de Oude School hangt.

De redactie wenst u een aangename tijdsbesteding met uw lijfblad.

WILLEM DE ZWIJGER EN DE BILT:
HOGE BEMOEIENIS MET BILTSE ZAKEN

Dr. Anne Doedens

In de jaren 1562 tot en met 1566, de jaren voordat Prins Willem van Oranje zich aan het hoofd van de Opstand zou plaatsen, heeft hij zich als stadhouder van Holland en Utrecht meer dan eens bezig gehouden met Biltse zaken. Dat is het onderwerp van deze bijdrage.

I. De benoeming van een nieuwe abt voor Oostbroek.

In mei 1563 richtte Prins Willem van Oranje zich tot landvoogdes Margaretha van Parma om haar de benoeming van Christoffel Aelberts als coadjutor [adjunct] van de abt van Oostbroek [Jacob van Baern] te bevestigen. [1] In januari 1564 bericht hij de landvoogdes met bisschop Frederik Schenck van Toutenburg overleg te zullen voeren over het bestuur van de abdij Oostbroek.[2] Er waren daar problemen ontstaan.[3] De gezondheid van de abt liet immers te wensen over. Ook in 1565 en in 1566 is de Prins met deze zaak bezig. [4] Op 25 februari 1565 overleed de abt en ontving de Prins het verzoek Christoffel Roest tot abt te benoemen.[5] Prins Willem honoreerde dit verzoek. Op 3 maart 1566 stuurde hij de landvoogdes het verzoek de prior van Oostbroek, Christof Alberti [Roest] tot abt te benoemen.[6]

II. Prinselijke voorspraak tijdens de Opstand.

Ook in 1575 was Willem van Oranje met Biltse zaken bezig. Op 9 november 1575 – als tijdsbepaling: 13 maanden na Leidens ontzet – verzoekt hij de magistraat van Grave om de volgens de Prins ten onrechte in Gorinchem gevangen Biltenaar Alphert Ruys vrij te laten. Hij zou de zaak van de Opstand welgezind zijn.[7] De afloop van deze zaak is niet bekend.

III. Illegale bomenkap en harde maatregelen daartegen

Het overgrote deel van de correspondentie van de Prins over deze zaken is in het Frans gesteld en gaat over bestuurlijke zaken, zonder dat de omgeving van de 'gewone man' in beeld komt. Dat is anders in een brief, die hier volledig wordt afgedrukt met daarvoor de bijbehorende transcriptie.

Het gaat over illegale bomenkap bij en in de omgeving van de abdij. Er wordt gedreigd met

hoge geldboetes en zelfs lijfstraffen tegen de daders.
Deze illegale bomenkap heeft wellicht ook te maken met het zoeken naar brandstof in de winter van 1561/62. Weliswaar was deze winter niet zeer koud, maar brandstof bleef in de winter een eerste levensbehoefte.[8] Hierna volgt de genoemde transcriptie [tussen haken staat bij enkele woorden de 21ste eeuwse betekenis], voorafgegaan door een weergave in hedendaags Nederlands.

Betreffende het klooster Oostbroek en het Vrouwenklooster

[Van] de Prins van Oranje, Graaf van Nassau en Stadhouder, president en raadsheer des konings van het Hof van Utrecht

[aan] de eerste deurwaarder of hiermee te belasten pander [deurwaarder] van dit hof

Saluut

Aangezien de Eerwaarde Heer Abt en de kloostergemeenschap van Oostbroek evenals de Vrouwe Abdis en de kloostergemeenschap van het Vrouwenklooster en andere onderdanen van het land van Utrecht ons in een officieel verzoek hebben meegedeeld:

dat zij langs de wegen en paden van hun kloosters diverse eiken, essen, populieren, wilgen en andere bomen hebben geplant;

dat zij nog veel meer bomen willen planten ten nutte van het land als geheel, op voorwaarde dat zij verlost zullen worden van langstrekkende lieden en anderen, leeglopers en bedelaars, die deze pas geplante bomen, klein en groot, niet alleen 's avonds en 's nachts, maar ook bij vol daglicht, massaal omkappen en deze bomen afvoeren naar verschillende plaatsen binnen Utrecht en naar elders, naar de aanpalende dorpen en

dat dit ernstige schade en nadeel voor de algemene welstand van dit land met zich meebrengt en

dat deze alleen maar toenemen, tenzij hiertegen maatregelen genomen worden.

Daarom hebben wij goede nota genomen van deze dingen en geven wij uitdrukkelijk opdracht dat U als eerste deurwaarder het volgende, na voorafgaande aankondiging door middel van het luiden van de klok, officieel in 's Konings naam bekend maakt in de stad en land van Utrecht en overal waar het nodig is:

dat het ieder verboden is om af te

breken of om te hakken en weg te brengen zonder voorafgaande aangetoonde, schriftelijk vastgelegde rooitoestemming en goedkeuring van de grondeigenaar, iedere eik, es, populier, wilg of andere boom en iedere plant of heester, die staan en groeien op de grond van de klagers of op de grond van die anderen (dit geldt voor iedereen, ongeacht zijn positie, hoedanigheid of toestand);

dat iedereen die smadelijk betrapt wordt, voor iedere overtreding en voor elke aangeplante boom, plant of heester, telkens bestraft wordt met [een boete van] twee Carolusguldens [= bijna 3 gram goud of 23 gram zilver in waarde per gulden],

dat deze straf geldt voor iedereen van wie wordt vastgesteld in strijd met dit verbod gehandeld te hebben, ongeacht of men daadwerkelijk betrapt wordt, dan wel of er getuigen zijn [die de overtreding hebben vastgesteld], en

dat, als wordt geconstateerd, dat iemand

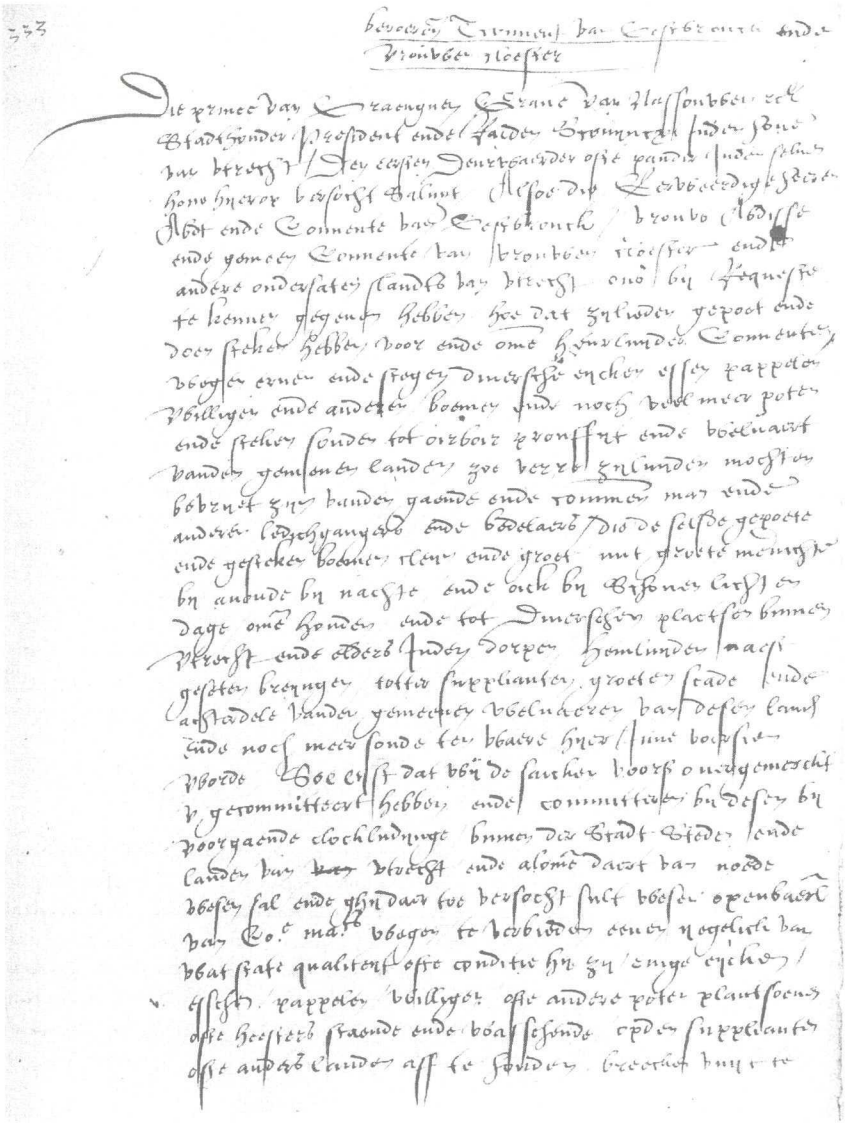

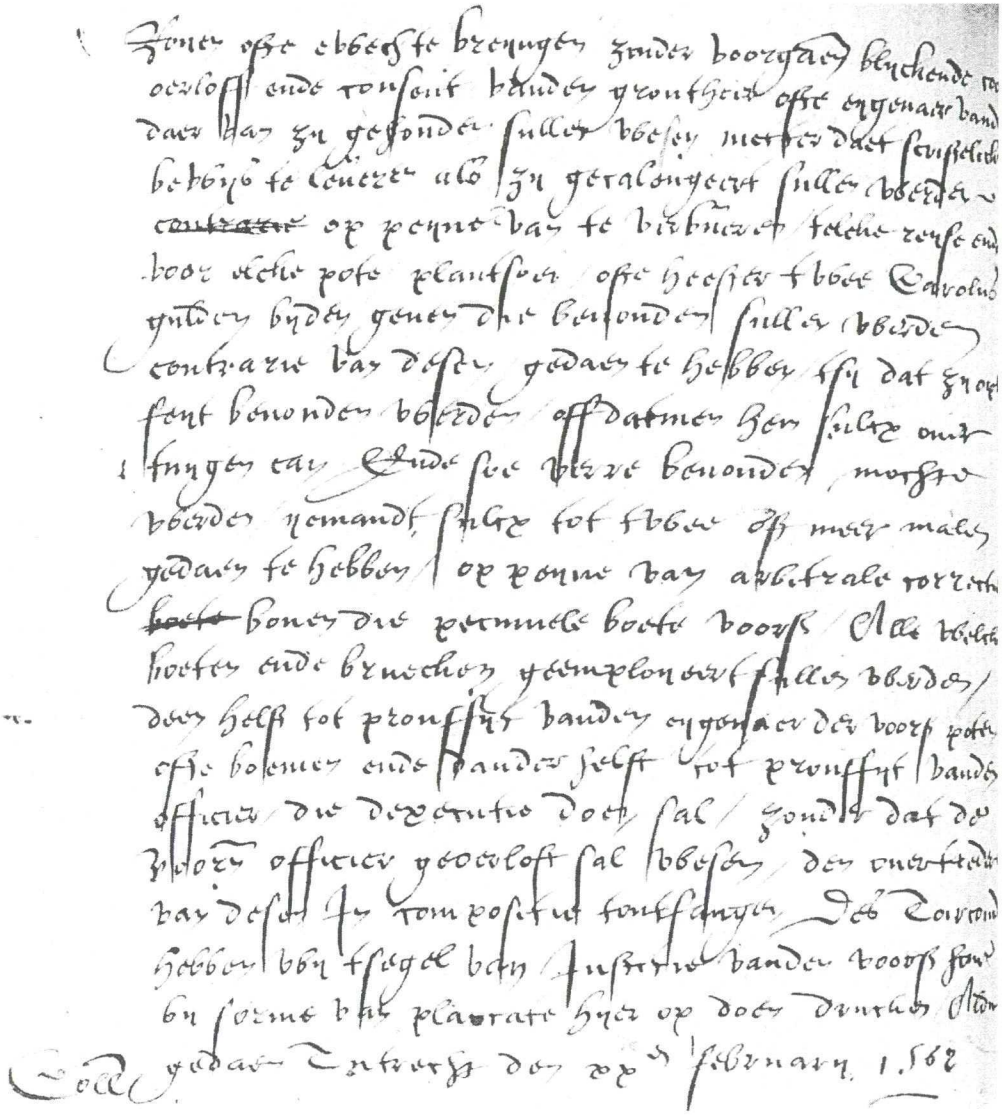

tweemaal of meer in overtreding is geweest, door de rechter boven op de genoemde geldelijke boete nog een [extra] straf zal worden opgelegd;

dat deze boeten voor de helft toe zullen vallen aan de eigenaar van deze bomen en voor de andere helft aan de ambtenaar die de boete int / het vonnis uitvoert, zonder dat het deze ambtenaar vrijstaat extra betaling te vragen voor zijn moeite.

Ter officiële bevestiging hebben wij het gerechtszegel van het genoemde Hof in de vorm van een plakkaat hier op doen drukken. Aldus gedaan te Utrecht op de 20ste februari 1562.

beroerende Tconvent van Oostbroeck ende Vrouwe clooster

Die prince van Orangien, Grave van Nassouwen ende Stadhouder President ende Raeden Sconyncx inden Hove van Utrecht

Den eersten deurwaerder ofte pander inden selve hove heyrop versocht
Saluyt.

Alsoo die eerweerdige heere abdt ende Convente van Oostbroeck, vrouw abdisse ende gemeen [de gemeenschap van het] *convente van Vrouwen clooster ende andere ondersaten slandts van Utrecht ons by Requeste te kennen gegeven hebben, hoe dat zylieden gepoot ende doorsteken* [geplant] *hebben voor ende omme heurluyden Convente wegen ende stegen diversche eycken essen pappelen willigen ende andere boomen ende noch veel meer poten ende steken souden tot orboir prouffeyt ende welvaert vanden gemenen landen zoo verre zyluyden mochten bevryt zyn vanden gaende ende commende man ende anderen ledichgangers ende bedelaers die de selfde gepoete ende gesteken boomen cleyn ende groot met groote menichte by avonde by nachte ende oick by schonen licht en dage omme houden ende tot diverschen plaetsen binnen Utrecht ende elders inden dorpen hemluyden naest geseten breyngen totter supplianten groeten scade ende achterdele van den gemeenen welvaeren van desen lande ende noch meer sonde ten waere hyer inne voersien werde*

Soo eyst [is het] *dat wy de saecken voor overgemerckt ende gecommitteertt hebben ende committeren by desen by voorgaende clockludynge binnen der stadt steden ende landen van Utrecht ende alomme daert van noede wesen sal ende ghy* [de eerste deurwaerder] *daer toe versocht sult wesen openbaerlyck van Co[ninklijke] Ma[jsteits] wegen*

te verbieden eenen yegelick van wat sate qualiteyt ofte conditie [ongeacht zijn herkomst, hoedanigheid of toestand] *hy zy enige eycken esschen, pappelen, willigen ofte andere poten plantsoenen ofte heesters staende ende wasschende opden supplianten ofte anders landen aff te souden breecken uyt te royen ofte ewech te breyngen zonder voorgaende blyckende rooy oorloff* [rooitoestemming] *ende consent vanden grontheer ofte eygenaer vande daervan zy gehouden sullen wesen metter daet schriftelyck bewys te leveren als zij gecalongeert* [? Waarschijnlijk: smadelijk betrapt worden] *sullen werden op peyne van* [op straffe van] *te verbueren telcke reyse ende voor elcke pote plantsoen ofte heester twee Carolus gulden* [= bijna 3 gram goud of 23 gram zilver] *by dengenen die bevonden sullen werden contrarie van desen gedaen te hebben tsy dat zy opt feyt bevonden werden* [ongeacht of men betrapt wordt] *off dat men hem sulcx over tuygen can* [of als er (een) getuige(n) is/zijn] *Ende soe verre bevonden mochten werden yemandt sulcx tot twee oft meer maelen gedaen te hebben, op peyne van arbitrale correctie* [een strafvonnis door de rechter] *boven die pecunuele* [geldelijke] *boete voors*[eyt] *Als welcke boeten ende bruycken* [boetes] *geemployeert sullen werden* [toe zullen vallen], *den helft tot prouffyt van den eygenaer der voors*[eyde] *poten ofte boemen ende dander helft tot prouffeyt van den officier die dexecutie doen sal, zonder dat de voorn*[oemde] *officier geoorloft sal wezen, den oversaede van desen In compositu tontvangen des toirconde* [ter officiële bevestiging] *hebben wy tsegel van Iustittie van den voors*[eyde] *hove by forme van placcate hyer op doen drucken Aldus gedaen Tutrecht den 20en february 1562.*[9]

[1] Algemeen Rijksarchief van België, Audiëntie 86, f. 27 r. Verzonden 1/5/1563 vanuit Breda.
[2] Idem, Audiëntie 89, f. 112 r. Verzonden vanuit Breda, 23/01/1564.
[3] Ibidem, f. 117 r.- 118v. Verzonden 28/01/1564.
[4] Algemeen Rijksarchief van België, Audiëntie 86, f. 70 minuut r.
[5] Ibidem, f. 105.
[6] Ibidem, 103 r-v.
[7] Oud Archief Grave 151. Brief van 09/11/1575, verzonden vanuit Rotterdam.
[8] J. Buisman, Duizend jaar weer wind en water in de Lage Landen, III [1998] 583v.
[9] Het Utrechts Archief. Hof van Holland 19-1, f. 333 r-v .

KENT U DE GEMEENTE DE BILT GOED ?

Test uzelf.

Op welk adres treft u dit detail aan?
Mocht u het niet weten, trek er eens opuit; goed voor uw gezondheid en kennis van het dorp.
In de volgende aflevering zal de redactie u de juiste plaats onthullen.

De foto in het septembernummer betreft Leijenseweg 40. Hebt u het herkend / gevonden ?

DE LEYEN, DEEL 4

Lies Haan-Beerends

In aflevering 2 heb ik u verteld over de raadsvergadering van 15 oktober 1971, waarin zowel het rapport Kwantes als het door de Werkgroep de Leyen opgestelde rapport De Leyen werden besproken. In aflevering 3 vertelde ik u over de naar aanleiding daarvan bij de gemeente binnengekomen reacties, waarbij vooral het rapport 'De Leyen in last!!' van de actiegroep De Leyen aan de orde kwam. In deze aflevering zal ik u vertellen wat er besproken en beslist werd betreffende de Leyen op de raadsvergadering van 3 mei 1973. Op de agenda stond als punt 17 'Voorstel tot het realiseren De Leyen'. Het voorstel van B. en W. luidde als volgt:

„a. een verdere realisering van het plan De Leyen tot een uitgangspunt van beleid te maken
b. de onder a bedoelde verdere realisering te beperken tot variant A."

Bij variant A zouden weliswaar enkele percelen eiken, een rij fijnsparren, een perceel grove dennen en een perceel met gemengde begroeiing gespaard worden – percelen die aanvankelijk ook bebouwd zouden worden – maar er zou toch meer natuur verloren gaan dan bij variant B het geval zou zijn.

De voorzitter, burgemeester mr. A.A.J. Goldberg, voorzag een moeizame discussie. Hij stelde voor deze te beperken tot twee instanties, waarbij hij niet uitsloot dat, wanneer er dringende redenen waren, ook daarna nog opmerkingen zouden kunnen worden gemaakt. Nadat de raad in eerste instantie had gesproken zouden B. en W. een kort beraad houden. Daarna zou men gestelde vragen beantwoorden, waarna de raad in tweede instantie kon spreken.

De heer Van der Linden beet het spits af namens CC '70, een partij die bestond uit leden van de ARP, de CHU en de KVP. Hij merkte op dat de stapels bescheiden betreffende dit agendapunt gedurende de voorbereidingen gestaag gegroeid waren. De behandeling zou veel tijd vergen en alleen hij zou de hele avond aan het woord kunnen zijn. Hij moest zich echter noodgedwongen beperken. Zijn fractie was de mening toegedaan, dat de beslissing die genomen zou moeten worden tijdens deze vergadering wellicht de belangrijkste was, die de raad in de zittingsperiode moest nemen. Het ging immers om het welzijn van de Biltse gemeenschap. Hij vroeg zich af of

dat welzijn werd gediend door woningbouw – met name sociale woningbouw – dan wel door verantwoord milieubeleid. Zijn fractie had zich grondig voorbereid, zo vertelde hij. Men had onder andere gesprekken gevoerd met burgers en met leden van de actiegroep De Leyen. Sociale woningbouw stond bij zijn fractie hoog in het programma. De fractie was echter ook de mening toegedaan, dat de juiste temporisering in de voortzetting van de woningbouw vereist was. Dat betekende dat er gebouwd moest worden naar behoefte. CC '70 was van oordeel dat er in het vervolg telkens moest worden geënquêteerd, teneinde de noodzaak van verdere bouw vast te stellen. Mede daarom gaf de fractie de voorkeur aan wijziging van het inschrijvingsbeleid. Alleen economische gebondenheid zou de norm mogen zijn. Bovendien zouden diegenen die binnen een straal van 20 km van de gemeente woonachtig waren hun urgentie moeten verliezen. Wel vond de fractie dat er, 27 jaar na de oorlog, nog steeds een grote behoefte was aan woningen. Zijn partij maakte zich dan ook ernstige zorgen over de vertraging die dreigde door onder meer de acties van de actiegroep De Leyen. Het was, zo vond zijn fractie, onvermijdelijk om ter wille van woningbouw 'hakhout, bossages en zelfs bomen' op te offeren. Weliswaar had de actiegroep een goed rapport samengesteld waardoor bewustwording op gang werd gebracht, toch vond zijn fractie dat er op korte termijn voor voortzetting van betaalbare woningbouw moest worden gekozen. De bouwkosten zouden immers alleen maar stijgen. Kon men nu premiekoopwoningen bouwen tussen f 60.000,- en f 70.000,-, over vier jaar zouden de kosten wel eens f 75.000,- tot f 90.000,- kunnen bedragen. Na nog wat verdere uiteenzettingen werd uiteindelijk door Van der Linden gezegd dat zijn fractie voorstander was van variant A. De fractie wilde echter een andere formulering hanteren omdat men uitdrukkelijk koos voor temporisering. Steeds opnieuw moest worden bekeken of woningbouw noodzakelijk was. De fractie verzocht met klem de beschrijving van het door B. en W. gedane voorstel als volgt te wijzigen:

„ a. Een verdere bebouwing van het plan De Leyen tot ontwikkeling te brengen.

b. Het bestemmingsplan De Leyen vast te stellen op variant A, onder voorwaarde dat het beleid erop wordt gericht bij de uitwerking van dit bestemmingsplan zoveel mogelijk bos te sparen."

Van der Linden vroeg het college dit voorstel in stemming te brengen.

De volgende spreker was de heer Katan, die namens de VVD het woord nam. In zijn fractie stond woningbouw op nummer één, zo zei hij. Maar ook het milieuprobleem had de aandacht. Zijn fractie koos voor variant B, waarbij het bos gespaard zou worden en er veel minder woningen zouden worden gerealiseerd. Over drie tot vijf jaar zouden er volgens zijn fractie voldoende woningen zijn gebouwd en werd verdere groei niet noodzakelijk geacht. De VVD had zich al eerder uitgesproken over het feit dat men in de toekomst de grens betreffende het inwonertal van de gemeente zou willen leggen bij 40.000. Nu men over nieuwe informatie beschikte zou men zelfs dit getal willen verlagen tot 35.000. Eigenlijk vond de fractie het nog te vroeg om te kunnen beslissen. Toch was zijn fractie van mening dan men nu een standpunt diende te bepalen betreffende de grens van het te bebouwen gebied.
De heer Katan betreurde het ten zeerste dat er in de pers al werd vermeld dat het voorstel van het college – variant A (waarbij een belangrijk deel van het zijns inziens belangrijke bos gekapt zou moeten worden) – met 11 tegen 10 stemmen zou worden aangenomen. Als de uitslag van de nog te houden stemming eigenlijk al duidelijk was, stond de raad hier zijns inziens alleen voor de tribune te praten en was men dus niet meer aan het beraadslagen. Indien het verschil tussen voor- en tegenstemmers miniem klein zou zijn dan zou men kunnen spreken van een 'Pyrrusoverwinning'. Daar zou niemand mee gebaat zijn. Degenen die het milieu wilden behouden niet, omdat een dergelijk besluit bij hogere instanties ongetwijfeld onvoldoende indruk zou maken. Maar meer nog zou dat gelden voor degenen die op spoedige woningbouw aandrongen, omdat naar de overtuiging van zijn fractie gedeputeerde staten zeer kritisch zouden kijken wanneer een voorstel met slechts 11 tegen 10 stemmen werd aanvaard. Hij zou gelijk krijgen.

Na de heer Katan kreeg de heer Korsten het woord die namens de fractie D'66 sprak. Alvorens het standpunt van zijn fractie te verwoorden wilde Korsten erop wijzen, dat zijn fractie er in de raad bij verschillende gelegenheden op had aangedrongen dat niet alleen de raadsleden maar ook geïnteresseerde burgers in een vroeg stadium zouden moeten worden betrokken in het besluitvormingsproces. Betreffende het plan De Leyen betreurde de fractie het in hoge mate dat er geen wezenlijke discussie was geweest met geïnteresseerden. Die hadden niet de mogelijkheid gehad om invloed uit te oefenen. Er was daardoor wantrouwen

en agressie ontstaan. Het merendeel van de informatie, die nodig was om met kennis over het plan De Leyen te kunnen oordelen, berustte immers bij het college. De fractie van D'66 achtte het niet juist dat op die informatie door het college het stempel 'vertrouwelijk' werd gedrukt. Raadsleden konden zich daardoor niet onbelemmerd laten voorlichten en geïnteresseerde derden werden buiten het besluitvormingsproces gehouden. Daardoor zouden er wel eens veel bezwaarschriften kunnen komen, meende de heer Korsten. Ook hij zou gelijk krijgen. Voor de fractie van D'66 had woningbouw voor die categorieën van de bevolking, die zonder steun van de gemeenschap geen dak boven hun hoofd zouden kunnen krijgen, een heel hoge maatschappelijke waarde. Zo'n hoge waarde zelfs, dat verdere bebouwing in de Leyen niet slechts aanvaardbaar, doch zelfs noodzakelijk geacht werd. Wel diende te worden vastgesteld hoeveel woningen er nodig waren. Ook wenste men dat alle te bouwen woningen in de woningwetsector vielen en tegen zo laag mogelijke huren beschikbaar zouden komen. Er zou alleen gebouwd moeten worden voor diegenen die al vaak het bordje 'vol' voor hun neus vonden. Zijn fractie koos niet voor variant A, omdat men op grond van verstrekte gegevens niet voldoende overtuigd was, dat het noodzakelijk was een groot natuurgebied op te geven. Wel was men overtuigd van de grote nood van een aantal woningzoekenden. „Uitgaande van die nood en met een beroep op de redelijkheid van alle betrokkenen pleiten wij opnieuw voor het aangaan van een discussie met de actiegroep De Leyen. De nood moet worden gelenigd, daarom moet precies worden becijferd hoeveel huizen nodig zijn en hoe goedkoop wij die kunnen maken. Deze planning zou moeten plaatsvinden in samenspraak met de geïnteresseerde burgers in deze gemeente. Dat voorkomt onnodige polarisatie, die weer het indienen van bezwaarschriften en vertraging ten gevolge heeft. Dan komt men weer in de sfeer van wantrouwen waarmee niemands belang is gediend.", zo sprak de heer Korsten.

Na deze stortvloed van woorden kwam de heer Bos van de PvdA/PPR aan het woord. Hij merkte op dat in het gebied waarover die avond gesproken werd inmiddels al 271 woningen waren gebouwd {dat waren de eerst gebouwde z.g. keuzewoningen aan de Berlagelaan, zijnde de oneven nummers 51 tot en met 91, de 225 woningwetwoningen, zijnde de kwartieren (met uitzondering van het Hendrik de Keyserkwartier, het J.J.P. Oudkwartier en het Bakemakwartier) en 25 vrije sectorwoningen

(de witte experimentele woningen gelegen aan de Berlagelaan)}.
De heer Bos merkte op dat de grond door de gemeente gekocht was met de duidelijke bedoeling daar het laatste afsluitende bestemmingsplan te realiseren. Bos zei dat zijn fractie - net als het college van B. en W. - uitging van de heersende woningnood en de reële woningbehoefte. Zijn fractie was het echter niet eens met de gehanteerde inschrijvingsnorm. Op dit moment was alleen woningbouw in de Leyen de enige reële mogelijkheid, te meer daar de raad onlangs had besloten dat De Biltzuid groen moest blijven. Ook de PvdA had zich terdege voorbereid, vertelde Bos. Er was een aparte afdelingsvergadering gewijd aan het ter zake zijnde onderwerp. Zijn totale fractie was de mening toegedaan dat er doorgebouwd moest worden. Men kon het binnen de fractie echter niet voor 100% eens worden met betrekking tot de vraag tot hoever men met bouwen wilde gaan. Bos zou het standpunt van de meerderheid van de PvdA/PPR bekend maken en mevrouw Ten Brinke zou nadien het standpunt van de minderheid verwoorden. De grootst mogelijke meerderheid, zo zei heer Bos, sprak zich uit voor variant A en schaarde zich dus achter het voorstel van het college. Wel stelde hij een paar voorwaarden. Ook zijn fractie was voor een ruimere inspraakmogelijkheid. Ook de meerderheid van zijn fractie vond dat verdere bebouwing stap voor stap diende te gebeuren. Bovendien hoopte hij dat er zoveel mogelijk gebouwd werd in de sociale sector. Dat hoefde niet alleen woningwetbouw te zijn. Ook premiebouw behoorde tot de mogelijkheden. Bos haalde nog enkele, ook reeds door Korsten ter tafel gebrachte, onderwerpen aan,

Berlagelaan. Zogenaamde experimentele woningen (foto jan 2001).

zoals het bouwen van een tunnel, de aanleg van de T 7 etc. Volgens hem lagen de meningen van de diverse raadsleden niet ver uit elkaar. Het enige waarover men van mening verschilde was het punt waarop men met de bouw moet stoppen en welke variant men nu zou moeten kiezen, zo verklaarde de heer Bos.

Daarna kwam mevrouw Ten Brinke aan het woord, die ook deel uitmaakte van de PvdA/PPR-fractie. Zij sprak namens de kleinst mogelijke minderheid, dus voor zich zelf. Zij vond dat niet alle feiten volledig vermeld stonden in het preadvies van het college van B. en W. en ook niet in de stukken van de actiegroep De Leyen. Zij kon daardoor niet tot een besluit komen. Zij vroeg of er serieus overleg mogelijk was met de omliggende gemeenten op het gebied van woningbouw. Haar aandacht was gevallen op een brief van B. en W. van Utrecht, waarin stond dat men het bouwen in De Leyen ernstig betreurde. Mevrouw Ten Brinke vond dat Utrecht daar dan ook iets tegenover moest stellen, namelijk ruimte om te bouwen in de desbetreffende gemeente. Ook was mevrouw Ten Brinke van mening dat er in een vroeg stadium inspraak van de burgers gewenst was middels systematisch opgezette hoorzittingen. Die hadden volgens haar niet plaatsgevonden. Zij merkte bovendien op dat het Tweede Kamerlid Bram van der Lek (PSP) vragen had gesteld aan de minister van volkshuisvesting en ruimtelijke ordening betreffende het onderhavige uitbreidingsplan. De antwoorden op de gestelde vragen waren nog niet bekend. Zij hield zich daarom nog aan haar eigen interpretatie van de wet op de ruimtelijke ordening. Ook was er volgens haar weinig bekend over de ecologische waarde van het gebied. Kon het betreffende stuk bos worden gemist zonder schade te doen aan het leefklimaat en aan de gezondheid, nu en later. Zij verwees daarbij naar de informatie verkregen van de heren Florschütz en De Smidt, beiden milieudeskundigen bij de universiteit. Er stond ook nog een milieuonderzoek op stapel dat in opdracht van de provincie zou worden gehouden. Zij was bang dat B. en W. dit onderzoek van tafel wilden schuiven. Het door Florschütz opgestelde rapport was niet tijdens het commissoriaal overleg besproken. Zij vroeg om een speciaal op De Leyen gericht onderzoek, desnoods alleen op de grote lijnen. Als laatste punt haalde mevrouw Ten Brinke aan dat de te bouwen huizen in De Bilt niet rechtstreeks ten goede kwamen aan de woningzoekenden met lagere inkomens. Voor haar was het doorstromingsprincipe essentieel. Volgens haar

gingen er in het dorp geruchten rond waaruit zou blijken dat er van doorstroming weinig terecht kwam. Zij vond dan ook dat er op dit moment geen beslissing kon worden genomen. Zij wilde eerst voldoende zekerheid hebben betreffende de doorstroming van de lagere inkomensgroepen. Zij kwam tot de conclusie, dat zij stemming tijdens deze vergadering, wegens het ontbreken van essentiële gegevens, onverantwoord vond. Zij hoopte dat andere raadsleden het met haar eens waren.
Na deze uiteenzetting werd de vergadering voor enige tijd voor beraad geschorst, waarna de voorzitter, burgemeester Goldberg, de vergadering heropende. Hij zou eerst enkele punten van algemeen belang aansnijden, waarna de heer Borst (wethouder en lid van CC '70) en de heer Rademakers (wethouder en ook lid van CC '70) het woord zouden krijgen. Daarna kreeg de raad in tweede instantie de mogelijkheid om te spreken. Daarna zou, eventueel na een korte pauze, de stemming volgen. Het meest verstrekkende voorstel zou het eerst in stemming gebracht worden. Als er echter een voorstel zou worden ingediend waaruit bleek dat men tijdens deze vergadering niet tot stemming wenste over te gaan, dan diende dat voorstel minstens door drie leden te worden gesteund. Indien dat het geval was, dan zou dat voorstel het eerst behandeld worden.

Daarna ging de burgemeester in op gestelde vragen en geuite bezwaren. Hij was het niet eens met de heer Van der Linden, die had betoogd dat de voorlichting beter had gekund. Sinds oktober 1971 was men op allerlei manieren bezig de bevolking voor te lichten, te reageren op commentaren etc. etc. Misschien had men soms wel iets anders kunnen handelen, maar gebrek aan informatie was volgens het college niet aan de orde. Bovendien maakte de voorzitter bekend dat de heer Kinket in de toekomst het college zou adviseren betreffende het voorlichtingswerk. Het college verwachtte veel van de nieuwe voorlichtingsambtenaar.
Daarna merkte de voorzitter op dat, betreffende het toewijzingsbeleid, er een extra accent zou komen te liggen op de economische gebondenheid.
Als volgend onderwerp sneed de voorzitter de bouw van circa 160 premiekoopwoningen aan. De heer Van der Linden had aangedrongen op een snelle bouw. B. en W. wensten dat ook. Zij juichten het eigen woningbezit toe. Men wist echter niet of de bouw spoedig kon worden gerealiseerd. Men had met een juridisch-planologische procedure te maken. Het college hoopte weliswaar ook ditmaal op

grond van het bekende artikel 19 van de wet op de ruimtelijke ordening met de bouw te kunnen starten. Maar zeker was dat niet. Het ontwerpbestemmingsplan diende eerst ter visie gelegen te hebben, zodat inspraak mogelijk was. Het zou kunnen zijn dat er 200 bezwaarschriften binnenkwamen. Als daardoor artikel 19 niet gehanteerd zou kunnen worden, dan kon er niet snel gebouwd worden. Ook meldde de voorzitter dat het ondoenlijk was om alleen woningwetwoningen te bouwen. Het college zou er echter naar streven zo veel mogelijk de sociale woningbouw te stimuleren. Om het bestemmingsplan financieel rond te krijgen was het echter noodzakelijk een zeker percentage andere woningen te bouwen. Wel zegde de voorzitter toe, dat men de bouw van hoogbouw zo veel mogelijk zou beperken. Ook was het college bereid het amendement van de heer Van der Linden over te nemen. Het preadvies van B. en W. werd dus gewijzigd zoals de heer Van der Linden had voorgesteld.

Dudokkwartier, na de storm van 25 september 1997.

Als reactie op het relaas van de heer Katan merkte de voorzitter op dat prognoses betreffende bevolkingsgroei nooit voor 100% uitkwamen. Het college hield zich echter aan de in oktober 1971 bekende gegevens. Betreffende het door de heer Flipse (VVD) gemaakte plan - een plan dat 'nogal wat planologische bezwaren' ontmoette - merkte de voorzitter op dat men daar later nog op terug wilde komen,

iets dat de heer Katan als een nieuw gegeven dankbaar aanvaardde. De voorzitter merkte echter op dat deze avond niet over het plan Flipse zou moeten worden gestemd, maar over variant A of B. Op uitspraken, zoals vermeld in de krant, betreffende de stemverhouding wilde de voorzitter zich niet baseren. Wel hoopte het college dat er geen nipte beslissing zou vallen. De voorzitter verwees naar de vergadering van oktober 1971 waarbij álle raadsleden hadden toegezegd de nota De Leyen als leidraad te gebruiken. Volgens deze nota zouden 59 van de 81 ha bebouwd worden. Het thans in variant A bedoelde gebied was kleiner dan het destijds beoogde. Bij variant A zouden er blijkens het door B. en W. gedane voorstel negen ha bos (oorspronkelijk was er sprake van zestien ha) moeten worden opgeofferd. Bij variant B zou helemaal geen bos worden geveld.
Naar aanleiding van de opmerking gemaakt door de heer Korsten (D '66), betreffende het op de stukken vermelde woord 'vertrouwelijk', merkte de voorzitter op dat het college had gemeend dit te moeten doen om eerst binnenskamers met de commissies te kunnen beraadslagen. Enkele raadsleden bleken het echter nodig te achten de inhoud met derden te bespreken. Juridisch had men daartoe het volste recht. Toch vond het college het ongewenst, omdat de meningen van de diverse raadsleden betreffende het vroegtijdig naar buiten brengen van informatie verdeeld waren.
Nogmaals wees de voorzitter op de - volgens het college - in voldoende mate gegeven informatie betreffende de Leyen. Er waren veel brieven over dit onderwerp binnengekomen en ook het feit dat er die avond circa 180 mensen op de publieke tribune zaten toonde aan, dat er voldoende ruchtbaarheid aan was gegeven.

Het college van B. en W. was het met de heer Bos eens dat de Leyen de enige mogelijkheid bood om de woningnood te verminderen. Betreffende de aanleg van een tunnel merkte de voorzitter op, dat de realisatie daarvan beslist niet in 1973 zou geschieden. Er zouden betreffende de bouw ongetwijfeld bezwaarschriften binnen komen. De voorzitter merkte op, dat er dagelijks op het gemeentehuis bezwaarschriften binnen kwamen. Hij stoorde zich regelmatig aan de spreektrant van sommige bezwaarmakers! Er waren vaak veel onaangename kreten.

Betreffende het verzoek van mevrouw Ten Brinke om de stemming uit te stellen zei de voorzitter, dat het college zich tegen het uitstellen van een beslissing uitdrukkelijk

verzette. De woningnood was te schrijnend om stemming maanden uit te stellen.
Ook opperde de voorzitter dat B. en W. geen enkele illusie hadden betreffende overleg met de omliggende gemeenten. Het college had al gesproken met de gemeente Soest. Uit dat gesprek bleek dat Soest wel zou willen helpen in de duurdere bouw, maar zeker niet in de goedkoopste bouw. Utrecht betreurde het weliswaar dat er natuurgebied werd aangetast, maar dezelfde gemeente had niet geschreven dat er 1000 woningwetwoningen in Utrecht beschikbaar waren. B. en W. hadden gehoopt dat de gemeente Utrecht in verband met hun vrees betreffende verlies aan natuurgebied onze gemeente zou helpen betreffende het woningnoodprobleem. Dat bleek niet het geval te zijn.

Na de burgemeester kwam wethouder Borst aan het woord, die o.a. financiën in zijn portefeuille had. Hij merkte op, dat er die avond een planologische beslissing genomen diende te worden. Er werden geen grondprijzen vastgesteld. Wanneer er een bestemmingsplan werd gemaakt dan was het op grond van artikel 7, lid 3 van het besluit op de ruimtelijke ordening noodzakelijk, dat de gemeente een onderzoek instelde naar de economische uitvoerbaarheid. Het vaststellen van grondprijzen en van de subsidies op huizen was geen gemeentelijke zaak maar een rijkszaak. De provincie stond bovendien op het standpunt, dat de opbrengst van de percelen voldoende moest zijn om de kosten van aankoop en bouwrijp maken er uit te halen. De heer Borst achtte het niet realiseerbaar het door de heer Katan gedane voorstel betreffende het uitgeven van grond in erfpacht positief te benaderen. De heer Borst meende dat het verleden had geleerd, dat grond uitgeven in erfpacht, niet leidde tot een lagere bouwprijs en dus geen lagere huur zou opleveren.
Betreffende de aanleg van parkeerplaatsen merkte Borst op dat er in het verleden bestemmingsplannen van de provinciale planologische dienst terug kwamen, omdat er in de plannen niet genoeg parkeerplaatsen werden aangegeven. Wel achtte hij het reëel dat de autobezitter iets diende te betalen. Misschien was het mogelijk in de toekomst parkeerbelasting in te voeren. Dat zou dan niet alleen in de Leyen moeten gebeuren, maar in de hele gemeente.
Naar aanleiding van de gestelde vraag van de heer Korsten of de kosten die verband hielden met de aanleg van een tunnel onder de spoorlijn niet betaald konden worden uit de middelen

voor bovenwijkse voorzieningen, merkte de heer Borst op dat de tunnel, na het realiseren van een halteplaats, inderdaad niet alleen voor de Leyen van belang zou zijn. De financiering zou dan mogelijk op andere wijze kunnen geschieden. Het college kon echter die avond daarover nog geen bindende uitspraak doen. Ook betreffende het verhogen van de grondprijzen voor de schoolterreinen ontbrak het college de bevoegdheid. Dat zou men in Den Haag moeten regelen.

Na nog wat gepraat betreffende de grondkosten kreeg wethouder Rademakers het woord, die onder andere huisvesting in zijn portefeuille had. Hij bevestigde dat B. en W. zich bleven vasthouden aan het standpunt dat iedere te bouwen woning zo veel mogelijk direct de woningnood diende te lenigen, eventueel via doorstroming. Mocht de huur van een vrij gekomen woning boven de draagkracht van de minst draagkrachtigen gaan, dan bestond de mogelijkheid een huursubsidie toe te kennen. De elementen doorstroming en huursubsidie zouden ook in de toekomst met elkaar verbonden blijven. Hij beloofde dat B. en W. iedere keer opnieuw zouden enquêteren betreffende de behoefte naar nieuw te bouwen woningen. Zo'n enquête zou kunnen uitwijzen of er behoefte was aan premiewoningen of aan woningwetwoningen.
Rademakers merkte op dat, wanneer men tot variant B zou besluiten (iets wat de VVD wenselijk achtte), er 400 woningen minder gebouwd zouden kunnen worden, woningen die ook niet elders in de gemeente gerealiseerd konden worden en waaraan wel een dringende behoefte was. Weliswaar zou de huur van de huizen in de Leyen circa *f* 325,- per maand bedragen, toch dacht hij dat optimale doorstroming mogelijk was, mede omdat was afgesproken dat er binnen korte tijd 160 premiekoopwoningen zouden worden gerealiseerd.

Na de uiteenzettingen van de heren Borst en Rademakers verzocht de voorzitter de raadsleden om in tweede instantie in telegramstijl te reageren, iets wat blijkens de lengte van de notulen niet lukte. De heer Katan kon zich niet vinden in de op initiatief van Van der Linden gewijzigde tekst. Wel stond zijn fractie achter het eerste deel van het voorstel, dat inhield dat men verdere bebouwing in de Leyen tot ontwikkeling wilde brengen. De VVD had problemen met het tweede deel van het amendement, waarin duidelijk werd gesteld dat het bestemmingsplan werd vastgesteld op

variant A. De VVD vond dat er in fasen moest worden gebouwd. Bovendien zou er alleen volgens de behoefte van de woningzoekenden in de sociale sfeer gebouwd moeten worden. Zijn fractie kon geen goedkeuring geven aan een beleid dat tot 1980 vast lag en zou zich dus uitspreken voor variant B. De VVD wilde temporisering. De VVD schaarde zich achter de wens van mevrouw Ten Brinke en wilde de stemming uitstellen. Zijn fractie diende daarom een motie in die als volgt luidde:
„De raad van de gemeente De Bilt, in vergadering bijeen op 3 mei 1973, van mening zijnde dat het beleid ten aanzien van woningzoekenden en milieubehoud zorgvuldig afgedwongen dient te worden, constaterende dat een dergelijke afweging nog grondiger kan geschieden dan is gebeurd, mede ten gevolge van nieuwe inzichten en gegevens, constaterende voorts dat deze gegevens binnen afzienbare tijd gevraagd, respectievelijk verkregen kunnen worden, besluit zijn oordeel met betrekking tot de bestemming De Leyen op te schorten tot, in overleg met de bevolking, toereikende gegevens bekend zijn geworden inzake bevolkingstoename, ecologie, verkeersontwikkeling, planologie bij dichtere bebouwing en financiën en gaat over tot de orde van de dag."

De heer Korsten (D '66) kwam daarna aan het woord en uitte nog diverse opmerkingen en bezwaren. Zijn fractie was niet voor 100% tevreden met de door voorzitter en wethouders gegeven antwoorden. Er bleven nog vraagtekens betreffende sommige punten. Ook mevrouw Ten Brinke was niet voldaan. Zij had gehoopt op een 'zinnige reactie'. Zij had het gevoel dat het college niet goed geluisterd had. Zij schaarde zich volledig achter de motie van de heer Katan. De heer Bos (PvdA/PPR) wilde niet wachten met het nemen van een beslissing. De beschikbare gegevens waren volgens de meeste leden van zijn fractie hard genoeg om tot een beslissing te kunnen komen. Men zou aan variant A de voorkeur geven. Men volgde dus het preadvies.

De voorzitter merkte op dat men deze avond een principebesluit diende te nemen betreffende de gebiedsafbakening. Wanneer een meerderheid van de raad zou kiezen voor variant A betekende dat dat er negen ha zouden moeten worden gekapt. De voltallige raad was in oktober 1971 bereid om bos op te offeren ten behoeve van woningbouw. Toen ging men er nog van uit dat er zestien ha zouden moeten worden geveld. Volgens het college was uitstel van de stemming onmogelijk. Op 12 juli 1973

zou er betreffende de Leyen vergaderd worden in de provinciale planologische commissie. Het was daarom nodig dat het college op de hoogte was van de stellingname van de raad. De voorzitter bracht echter toch de motie van de heer Katan in stemming. De VVD-leden stemden uiteraard voor, gesteund door enkele leden van D '66 en mevrouw Ten Brinke. Het bleek een minderheid. Bedoelde motie betreffende het uitstel werd met 10 tegen 11 stemmen verworpen. Katan probeerde nog een amendement op het door CC '70 ingediende amendement in te brengen. De voorzitter kwam hem tegemoet en bracht ook dat ter stemming. Maar ook dat voorstel werd met 10 stemmen voor en 11 tegen verworpen.

De voorzitter meende uit voorgaande gesprekken te mogen opmaken, dat alle raadsleden het eens waren met punt a van het voorstel, dat luidde: „Een verdere bebouwing van het plan De Leyen tot ontwikkeling te brengen." Zonder hoofdelijke stemming besloot de raad conform dit voorstel. Daarna kwam punt b van het voorstel ter stemming, waarbij de door CC '70 gewijzigde tekst werd gehanteerd. Na stemming bleek, dat het door B. en W. gedane voorstel betreffende variant A met betrekking tot het realiseren van De Leyen met elf stemmen voor en tien stemmen tegen werd aangenomen. De bebouwing in de Leyen zou tot ontwikkeling worden gebracht, waarbij men zou trachten zo veel mogelijk bos te sparen. Het was al met al

Friedhoffkwartier noord-oostzijde. Foto oktober 1995.

een erg lange zitting geworden De vergadering werd pas na twee uur 's nachts gesloten. Ik kan u verzekeren dat het laatste woord betreffende de bebouwing in de Leyen nog lang niet was gesproken. Ook tijdens de raadsvergadering van 27 juni 1974, waarin de raad een beslissing moest nemen betreffende het bestemmingsplan De Leyen, werd er langdurig van gedachten gewisseld. Nog langer zou het duren voordat er officieel goedkeuring werd verleend aan bedoeld bestemmingsplan. Ik zal u daar in volgende artikelen meer over vertellen.

Bron:

- **notulen raadsvergadering 3 mei 1973, zich bevindend in dossier 40 van het streekarchief Vecht en Venen, archief gemeente De Bilt 1932-1987.**
- **dossier 1.777.811.21 Bestemmingsplan 'De Leyen'. Inv.nr. 134.**

ßßßßßßß

SILHOUET

Wie weet meer van het silhouet van deze dominee Storm? Dit silhouet hangt in de Oude School.

HUISNAMEN 15
EEN WERELD VOL VERRASSINGEN

Hans de Groot

In deze artikelen reeks passeerden de afgelopen jaren al heel wat huisnamen de revue. Elke huisnaam heeft zijn eigen geschiedenis. Ik wil u graag meenemen op een nieuwe speurtocht. Het eerste adres dat wij aandoen is Hasebroeklaan 43.

Samen gaan wij terug in de tijd naar het jaar 1920. Deze plek kijkt achter uit op een flink dennenbos dat helemaal doorloopt tot aan de Laurillardlaan. Een deel van dit bosgebied is kort geleden gekocht door Henricus (Henri) M.G.M. Nelissen. Hij is druk in onderhandeling met de bouwmeester (architect) G. Boot over het bouwontwerp voor een landhuisje, dat voldoende ruimte biedt om er comfortabel te wonen en daarnaast ook mogelijkheden heeft om er te zijner tijd een kleine uitgeverij te beginnen. Uiteindelijk worden ze het eens over een definitief bouwontwerp. Het wordt een klein landhuis met een rieten dak. De hierbij afgedrukte bouwtekening, waarop al een latere uitbreiding aan de linkerkant te zien is, geeft er een goede indruk van. Uiteraard zal voor de bouw een deel van het dennenbos gerooid moeten worden. In opdracht van Henri Nelissen vraagt G. Boot de bouwvergunning aan, waarop de gemeente positief reageert. Dan kan er gerooid en gebouwd worden. De bouw, uitgevoerd door aannemer G. Boot, verloopt voorspoedig en voor het einde van het jaar kunnen Henri Nelissen en zijn echtgenote Margaretha (Gree) A.M. Nelissen-Gemke verhuizen van hun Utrechtse adres naar de nieuwe woning, Mesdaglaan 9 in Bilthoven. Tot 1926 woont het echtpaar op dit adres. Dan wordt de Mesdaglaan door de gemeente omgedoopt in Hasebroeklaan en krijgt hun huis het nummer 43. Zo veranderen gelijktijdig de Marislaan en de Mauvelaan in Bilderdijklaan en Tollenslaan.

Veel bewoners in dit gebied lieten zich bij de keuze van hun huisnaam inspireren door hun woonomgeving tot namen als Boschhoeve, Boschrust, Beukenhoek, Dennenhoek enz. Zo ook het echtpaar Nelissen. Kort na het betrekken van hun nieuwe woning prijkt de huisnaam Dennenlust op de gevel, geschilderd op een houten bord. Tijdens de vijfenvijftig jaar dat de familie Nelissen het huis bewoont, moet de huisnaam Dennenlust ooit uit de gratie zijn

geraakt om vervangen te worden door de naam Dennenvreugd. Waarschijnlijk was lust toch een wat te beladen woord in die tijd. De ware reden van deze naamswijziging is in de nevelen van de tijd verdwenen.
Henri Nelissen zocht na zijn voortijdig beëindigde priesteropleiding een nieuwe toekomst in de wereld van het boek. Hij deed ervaring op bij een grote boekhandel en uitgeverij in Amsterdam en vervolgens bij de uitgeverij van periodieken Neerlandia in Utrecht. In deze periode leerde hij zijn toekomstige vrouw kennen, die ook in de uitgeverswereld actief was.
In 1922 gaat een langgekoesterde wens van het echtpaar Nelissen in vervulling. Onder het rieten dak van Dennenlust/Dennenvreugd wordt de Uitgeverij H. Nelissen gestart met als eerste uitgave het Amusante Weekblad. Deze uitgave wordt op last van de Duitse bezetter in 1941 beëindigd. In 1946 verschijnt het blad weer, maar nu onder de naam 't Amusantje tot het in 1951 verkocht wordt aan Uitgeverij Neerlandia.

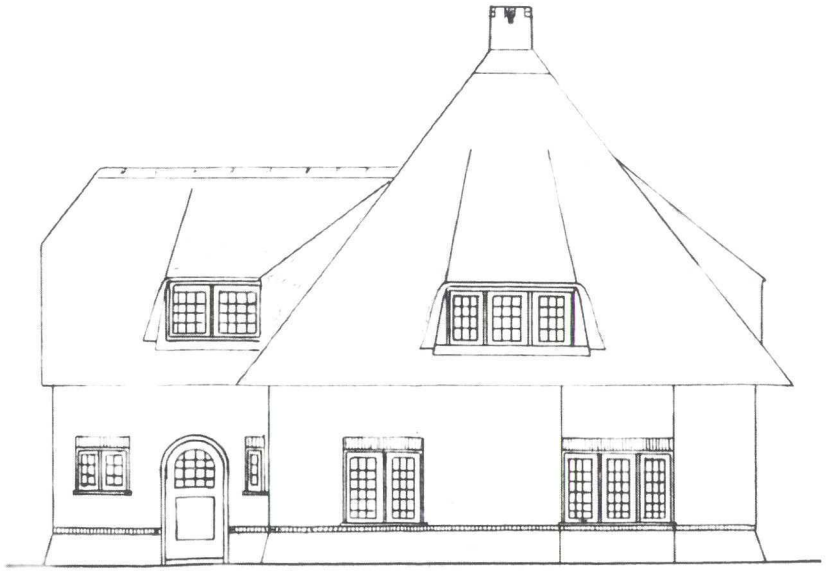

Dennenlust.

De keuze van de uit te geven boeken wordt sterk bepaald door de katholieke achtergrond van Henri Nelissen. In 1923 wordt de Amsterdamse Roman-, Boek- en Kunsthandel overgenomen, waardoor de basis van zijn bedrijf verbreed wordt. Gelijktijdig komt hij in het bezit van de avonturen van Lord Lister, de Grote Onbekende, wekelijks geschreven door de Telegraaf-journalist Felix Hageman. Deze schreef maar liefst achthonderd verhalen over deze gentlemaninbreker.
De gezinsuitbreiding met twee zonen, Henricus (Hans) Josephus

Maria in 1921 en Robertus (Rob) Matheus Maria in 1925, en de voorspoedige groei van de onderneming veroorzaken in de volgende jaren een groeiend ruimteprobleem. Aan de westzijde van het huis bouwt aannemer G. Boot in 1923 een kleine vleugel en in 1925 nogmaals een vergelijkbare vleugel maar nu aan de oostzijde. In 1928 verdwijnen de Uitgeverij en de Roman,- Boek- en Kunsthandel uit Dennenlust/Dennenvreugd en wordt het pand weer helemaal een woonhuis.
In 1975 overlijdt mevrouw Nelissen-Gemke, achttien jaar na de dood van haar man. Dan valt er stilte over Dennenvreugd tot in 1976 de nieuwe eigenaar N.J. Westdijk, wonend op de Van der Helstlaan 18, een bouwvergunning aanvraagt voor het veranderen en uitbreiden van de woning.
Wanneer we nu in 2006 de gevel van het huis bekijken dan blijkt daar, deels begroeid door een klimplant, nog steeds een houten schild met de huisnaam Dennenvreugd op te vinden te zijn. Dat doet mij als huisnaam-liefhebber bijzonder veel deugd.

Wat zou iemand er toe kunnen brengen om zijn huis De Bult te noemen. Dat wordt duidelijk wanneer we de villa op Laurillardlaan 30 nader bekijken. Beide delen van deze villa worden gedekt door een rieten kap met een bijzondere oplopende daklijn.
Voor de bouwhistorie van dit pand moeten we terug in de tijd naar 1928. G. Boot, nu weer in zijn rol van architect, is weer door Henri Nelissen van Dennenlust/Dennenvreugd aan het werk gezet. De ruimtenood in zijn huis is nu dusdanig groot geworden dat een apart kantoor een bittere noodzaak is. In het nieuwe kantoor kunnen de uitgevers- en boekhandelsactiviteiten worden voortgezet en verder uitgroeien. G. Boot maakt een ontwerp voor een bakstenen gebouwtje, net als Dennenlust/Dennenvreugd gedekt met een rieten kap. Dit dak loopt vanaf de voorzijde in een vloeiende lijn omhoog zodat aan de achterzijde van het gebouw een bruikbare tweede verdieping ontstaat. Uiterlijk ziet het er uit als een kleine villa.
Dit ontwerp krijgt de goedkeuring van de opdrachtgever en G. Boot mag als aannemer ook de bouw ervan uitvoeren. Opnieuw moet een stuk van het dennenbos opgeofferd worden aan de vooruitgang. Het verkrijgen van de bouwvergunning levert geen problemen op.
De kantoorvilla, zoals ik het maar zal noemen, wordt gesitueerd ongeveer midden tussen Dennenlust/Dennenvreugd en de Laurillardlaan en krijgt als adres Laurillardlaan 30. Dit levert de vreemde situatie op dat het pand ver achter

de rooilijn van de Laurillardlaan ligt. Kort na het betrekken van deze kantoorvilla treden twee jonge mannen in dienst die tot hun pensioen het bedrijf trouw blijven. Het zijn mijn vader, Jan de Groot, die actief wordt in de boekhandelsector en Piet van Antwerpen, die een onmisbare steun wordt in de uitgeverij.

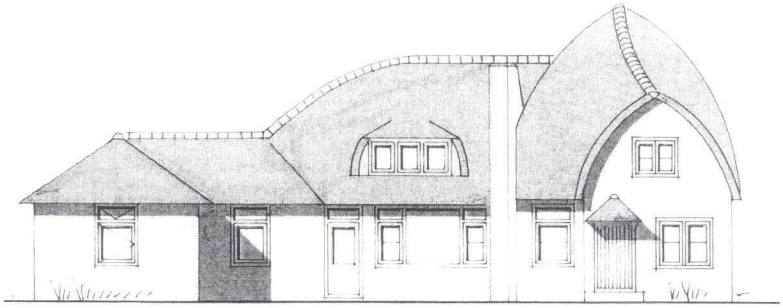

Laurillardlaan 30.

Een bijzondere fase in het bestaan van de kantoorvilla wil ik u niet onthouden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog komt de Hasebroeklaan te liggen in het Duitse Sperrgebiet. Achter Dennenlust/Dennenvreugd komt een prikkeldraadversperring, waardoor de verbinding tussen beide panden afgesloten wordt. Dit probleem wordt echter opgelost door een opening in de versperring te maken die tijdens de avond en de nacht afgesloten moet worden met een zogenaamde 'Spaanse ruiter', een verplaatsbare bok met prikkeldraad. De kantoorvilla wordt door deze bijzondere ligging een ideale plek als onderduikplaats en voor ondergrondse activiteiten.
In 1955 trekt Henri Nelissen zich terug uit het bedrijf . Hij overlijdt in 1957 en wordt begraven in het nieuwe familiegraf op het kerkhof achter de O.L.Vrouwekerk aan de Gregoriuslaan. Dan wordt het bedrijf gesplitst in twee afzonderlijke ondernemingen. De Roman- Boek- en Kunsthandel onder directie van Hans Nelissen en de uitgeverij onder directie van Rob Nelissen.

In het begin van de jaren zestig blijkt de kantoorvilla opnieuw de groei van de ondernemingen niet meer te kunnen bijhouden. Er wordt een plan ontwikkeld voor een nieuw kantoorpand op de rooilijn van de Laurillardlaan. Het idee is om ook dit pand het aanzien van een woonvilla te geven. Bij de gemeente valt dit plan niet in goede aarde met als gevolg dat de kantoorvilla wordt verkocht. Het pand wordt na een verbouwing in gebruik genomen als woonhuis.

In 1979 dient de toenmalige eigenaar van de villa bij de gemeente een nieuwe aanvraag voor een bouwvergunning in. Het gaat nu om een uitbreiding. Het eerste ontwerp van deze uitbreiding komt qua architectuur niet geheel overeen met de visie van de gemeente. Men komt vlot tot een vergelijk en de bouwvergunning wordt afgegeven. De uitbreiding komt haaks op de oostelijke zijgevel van de oorspronkelijke villa te staan en zal ook in baksteen worden opgetrokken en voorzien worden van een rieten kap met een gebogen daklijn zoals bij het bestaande pand. Op de hier afgedrukte afbeelding ziet u de villa in de huidige situatie. Het linkerdeel is de uitbreiding van 1979 met opnieuw een aanbouw uit 2000 en het rechterdeel is de oorspronkelijke kantoorvilla.

Nu gaan wij opnieuw een stukje terug in de tijd naar 1933 en begeven ons noordwaarts naar de De Hooghlaan. Veertien jaar na de aanleg van deze laan in het Park Ridderoord vraagt J.A. Klein, wonende op Hertenlaan 30 in Den Dolder, een vergunning aan voor de bouw van een landhuisje bestemd voor de bewoning door twee mensen. Het is een charmant huis met een vanaf de benedenverdieping hoog oprijzend pannendak. Het is niet groot met een grondoppervlak van 65 m². De gemeente laat in juni 1933 weten dat er geen bezwaren zijn tegen de bouw en tegen het einde van 1933 betrekt het echtpaar Klein het huis. Helaas blijkt het met de gezondheid van mevrouw Klein niet zo goed te gaan, want in 1937 vraagt J.A. Klein bij de gemeente toestemming voor het plaatsen van een draaibaar tuinhuisje. Een in die tijd niet ongebruikelijke methode om Tbc-patiënten optimaal te laten profiteren van zon en buitenlucht.
In 1951 verschijnen er nieuwe bewoners in het landhuisje. Het is het pas getrouwde echtpaar Robertus (Rob) M.M. Nelissen en Antonia (Tonny) J.M. Nelissen - van de Kar.

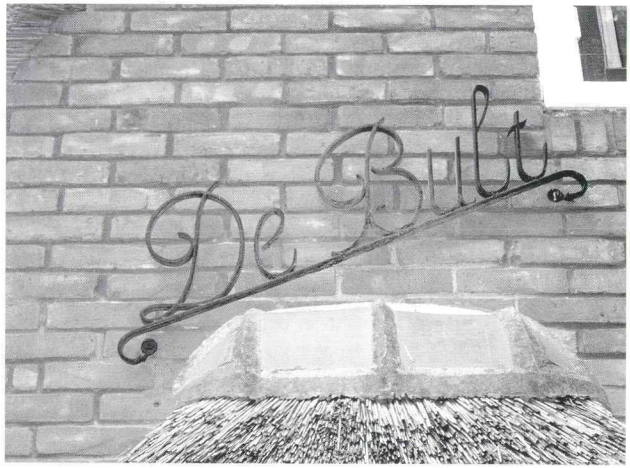

Laurillardlaan 30.

De Baronie, De Hooghlaan 9.

Rob heeft zijn jeugd doorgebracht in Dennenlust /Dennenvreugd en werkt sinds 1947 in de uitgeverij van zijn vader. Hij leerde tijdens zijn studie via een medestudent Tonny kennen in Princenhage, liggende in de voormalige Baronie van Breda, een vrije heerlijkheid. Hun nieuwe huis met de grote tuin aan de doodstille laan, waar alleen nog maar op beide hoeken een villa staat, geeft hen het gevoel in een eigen 'vrije heerlijkheid' te wonen. Hieruit komt de inspiratie voort om het naamloze huis op te sieren met de naam De Baronie. De naam wordt, in witte gotische letters geschilderd op een groen schild, hoog op de gevel aangebracht.
Voor twee personen biedt De Baronie voldoende woonruimte. Na de geboorte van hun eerste dochter en eerste zoon begint het echter wat krap te worden in het huis. In april 1953 vraagt de architect H.A.G. Müller in opdracht van Rob Nelissen een bouwvergunning aan voor een forse uitbreiding van De Baronie aan de achterzijde van het huis. Deze uitbreiding geeft gelukkig meer lucht. In 1961 is de kinderschaar inmiddels gegroeid tot vijf dochters en twee zonen. Opnieuw wordt er een uitbreiding gerealiseerd en gelijktijdig wordt ook de indeling van De Baronie aangepast.

Het boekenfonds van uitgeverij Nelissen had vanaf de start een sterk katholieke inslag. Deze werd de uitgeverij eind jaren zestig, begin jaren zeventig in de tijd van het Tweede Vaticaans Concilie bijna fataal. Het was een groot geluk dat de publicaties van de veel gelezen theoloog

professor Edward Schillebeeckx bij de uitgeverij Nelissen verschenen. Het waren zeer moeilijke jaren, waarin Rob Nelissen langzaam de koers ging verleggen naar publicaties gericht op het sociale werk en het onderwijs. Vanaf 1977 wordt hij hierin ondersteund door Dick Boer, die in 1988 de leiding van de uitgeverij van hem zal overnemen.

De tand des tijds laat ook het naambord De Baronie niet ongemoeid. Eind jaren zeventig is dit aan vervanging toe. Zoon Jan, inmiddels steenhouwer, hakt De Baronie in een granieten gevelsteen, die helaas niet blijkt te passen bij de kleur van de gevel. Daarom krijgt de gevelsteen een plaatsje in de gevel van zijn werkplaats in Bunnik en Jan maakt een groen metalen schild met in dezelfde witte belettering De Baronie.
In 1983 moet er definitief afscheid genomen worden van Tonny Nelissen - van de Kar. Haar lichaam wordt bijgezet in het Nelissen-familiegraf. In 1988 trouwt Rob met zijn tweede echtgenote, mevrouw Jacqueline M.T. Hunink. Na het overlijden van Rob Nelissen in 1996 blijft zij wonen in De Baronie.
Nu, in augustus 2006, rijst de vraag hoelang De Baronie nog op de gevel zal staan. Het huis is namelijk verkocht en mevrouw Jacqueline Nelissen-Hunink gaat verhuizen naar het huis op Gregoriuslaan 17. Zij heeft besloten dit huis 't Amusantje te noemen Dit als een hommage aan Henri Nelissen die vroeger als kerkmeester van de Parochie van Onze Lieve Vrouwe van Altijddurende Bijstand ook het huis op Gregoriuslaan 17 onder beheer had en die met Het Amusante Weekblad, na de Tweede Wereldoorlog omgedoopt in 't Amusantje, de Uitgeverij H. Nelissen begon. De gevelsteen met naam is inmiddels klaar en zal binnenkort geplaatst worden.

Nu richten wij onze schreden weer zuidwaarts naar Bilderdijklaan 58. Daar zien wij in de punt van de voorgevel de huisnaam Villa Maria. Uit de historie van dit huis blijkt dat Villa Maria niet de enige naam is die deze gevel ooit gesierd heeft. Laten we dus eerst maar eens teruggaan naar 1918. In dat jaar vraagt de N.V. Biltsche Bouw- en Bouwgrondmaatschappij een bouwvergunning aan voor een kleine villa voor eigen rekening. Op de verstrekte bouwvergunning staat als toekomstig huisadres Marislaan 6. Naast deze nieuw te bouwen villa is al een andere villa in aanbouw, eveneens door de N.V. Biltsche Bouw- en Bouwgrondmaatschappij. Dat pand krijgt als adres Marislaan 4. Tussen deze villa en de Soestdijkseweg is nog slechts één andere villa

gebouwd met als adres Marislaan 2.
In een oud adresboek uit 1922 staat op Marislaan 6 als bewoner A. Bienfait met de huisnaam Sandy Hook vermeld. Het lijkt erop dat het stuk grond waar het huis gebouwd is in die tijd kaal en zanderig was. Mogelijk was er langs de achter het huis lopende spoorbaan bewust een strook grond van begroeiing vrijgehouden wegens het brandgevaar door vonken uit de langsrijdende stoomlocomotieven.
De heer Bienfait blijkt al in 1919 in de villa te wonen, want in dat jaar vraagt hij toestemming om een schuurtje te mogen bouwen. In een adresboek uit 1927 vinden wij opnieuw de huisnaam Sandy Hook. Het huis wordt dan bewoond door M.J. van Andel. Het huisadres is inmiddels veranderd in Bilderdijklaan 58.
Tegen het einde van hetzelfde jaar betrekt Pieter Soels met zijn echtgenote Sophia Elisabeth Bottinga en zijn dochter Margaretha Johanna het huis, dat op dat moment nog Sandy Hook heet. Dat staat althans als huisadres van Pieter Soels vermeld op de Nota van Afrekening van Notaris Huender betreffende de financiële afwikkeling van de koop van het huis. De adresboeken van na 1927 vermelden op dit adres verder geen huisnamen meer.
Pieter Soels en zijn gezin zijn afkomstig uit Utrecht, waar hij op Biltstraat 2 een kapsalon, genaamd Maison Soels, beheert. In de oude gegevens van de burgerlijke stand blijkt op enig moment het beroep van Pieter Soels veranderd te zijn van kapper in 'geen'.
We schieten nu even wat sneller door de tijd heen en verzeilen in het jaar 1984. Dan wordt het huis verkocht door Gerardus Anthonius Joseph Uleman aan Kathinka Hofstede - van Beek en Bob Hofstede, wonend in het houten huis De Kluis op Sweelincklaan 8 (zie Biltse Grift 15e jaargang, nr. 4). Op het moment dat zij hun nieuwe huis kunnen betrekken treffen zij een nog volledig ingerichte woning aan. Er blijken maar enkele dingen door de heer Uleman te zijn meegenomen, de rest is achtergelaten voor de nieuwe eigenaren. Misschien bedoeld als genereus gebaar, maar de nieuwe bewoners zitten wel met het probleem en vragen zich af: „hoe krijgen we dit huis leeg, zodat wij onze eigen spullen kwijt kunnen?" Als oplossing kiezen Kathinka en Bob Hofstede voor het organiseren van een forse zogenaamde garageverkoop. Een van de belangstellenden is bereid flink te betalen voor een in de verkoping liggende afgesloten brandkast. Dit prikkelt de nieuwsgierigheid van Bob Hofstede. Hij gaat niet op het bod in en forceert zelf de brandkast. Wie schetst zijn

verbazing wanneer daar een stuk familiearchief van Pieter Soels uit te voorschijn komt.
De heer Uleman blijkt niet de enige te zijn geweest, die dingen achterliet bij het verlaten van zijn woning. Er komen onder andere stukken te voorschijn over huizentransacties in Düsseldorf, schoolrapporten van de lagere school en het Stedelijk Gymnasium in Utrecht van zijn dochter, een handgeschreven Utrechtse Courant van Woensdag 2 mei 1945 met de kop 'De Führer is gesneuveld' en een aantal Rijksbroodkaarten voor de aankoop van 50 en 200 gram brood. Waarom zou iemand zo'n archief achterlaten?
Het maakt in ieder geval duidelijk dat Pieter Soels met zijn vrouw (hun dochter verhuisde in 1941 naar Amsterdam) zeker tot de bevrijding in 1945 in het huis hebben gewoond. Dit vermoedelijk samen met de leden van het gezin van Rudolf Rosenthal, die vanaf oktober 1940 tot oktober 1946 bij de gemeente als bewoners op dit adres staan ingeschreven. De naam Soels komt nadien nog twee keer voorbij. In 1971 wordt de kennisgeving voor de aansluiting van het huis Bilderdijklaan 58 op het gemeenteriool geadresseerd aan Mejuffrouw J. Soels op dat adres. Waarschijnlijk is zij dan eigenaresse van het huis. In 1990 biedt een Utrechtse Vastgoed Groep mevrouw M.J. Soels aan een of meer

Villa Maria, Bilderdijklaan 58.

verhuurde woonhuizen in Utrecht van haar te kopen.
Ooit vond Bob Hofstede in het huis een aan Bilderdijklaan 58 geadresseerde envelop, waarop naast het huisadres ook de huisnaam Villa Maria stond vermeld. Dit versterkte hun idee om het

Sandy Hook of Villa Maria worden? De keus viel uiteindelijk op Villa Maria omdat de naam Maria ook voorkomt in Kathinka Hofstede's doopnaam. Naar welke Maria het huis oorspronkelijk is vernoemd heb ik niet in het gemeentearchief kunnen ontdekken, aangezien deze naam bij niet een van de vrouwelijke bewoners van het huis voorkwam. Villa Maria staat nu ongeveer een jaar op de gevel in door Bob Hofstede zelf gemaakte metalen letters. Kathinka en Bob Hofstede ben ik zeer erkentelijk voor het vertellen van de curieuze gebeurtenissen in de historie van hun huis.

Bronnen

Algemeen:

* **Gemeentearchief De Bilt, dossiers bouwaanvragen arch. 1.733.21.**
* **Gemeentearchief De Bilt, oude dossiers afdeling burgerlijke stand.**

Met betrekking tot Dennenlust / Dennenvreugd, De Bult en De Baronie:

* **Interviews met mevrouw J.M.T. Nelissen - Hunink, Bilthoven, J. Nelissen, Bunnik, mevrouw T. Nelissen, Soest, W. van Antwerpen, Bilthoven.**
* **Huisnamenbestand Historische Kring D' Oude School, De Bilt.**
* **Artikel t.g.v. het 75-jarig bestaan van Uitgeverij H. Nelissen in De Volkskrant d.d. 1 oktober 1997.**
* **Lord Listerklub, (www.lordlister.com).**

Met betrekking tot Sandy Hook / Villa Maria:

* **Interview met mevrouw Kathinka Hofstede - van Beek en Bob Hofstede.**
* **Archiefstukken P. Soels.**
* **Huisnamenbestand Historische Kring D' Oude School, De Bilt.**

COLOFON

De Biltse Grift is een uitgave van de vereniging Historische Kring D'Oude School
en verschijnt vier maal per jaar.

Redactie
Rob Herber hoofdredactie
Ard Barendsen redactie
Sietse Hamstra redactie
Loes Meijer-Ott lay-out
Corry van der Hoeven correctie

Hebt u kopij voor of vragen aan de redactie? Schrijf, bel of mail naar het *redactieadres:*
Tollenslaan 16, 3723 DH Bilthoven
e-mail: dbg@historischekringdebilt.nl
tel. 030 - 225 17 49

oplage: 680
losse nummer € 5,00
ISSN 0928 - 639 X

© 2006 Vereniging Historische Kring D'Oude School.
Zonder toestemming van de redactie mag niets worden overgenomen, op welke wijze dan ook.

Adressen van de Historische Kring D'Oude School

Secretariaat: Tollenslaan 16, 3723 DH Bilthoven
e-mail: secretaris@historischekringdebilt.nl / tel. 030 - 225 17 49
Voor zaken betreffende uw lidmaatschap: *Ledenadministratie* Hans Memlinglaan 51, 3723 WJ Bilthoven
e-mail: corryderooij@hetnet.nl / tel. 030 - 229 23 85
Website: www.historischekringdebilt.nl

Bestuur
José Cladder-Stinkens voorzitter
Tjitse Langerveld adjunct-voorzitter/evenementen
Marga Verschoor secretaris
Vera Rölkens penningmeester
Wilma Storimans onderzoek
Rob Herber redactie en webcommissie
Hans de Groot lid
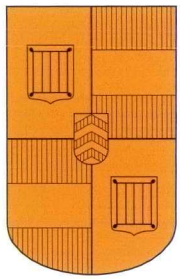
Het lidmaatschap van de vereniging
kost € 16,00 per jaar.
Rekening Postbank 30 06 83
Rekening Rabobank 3083 56 268